

ROUVA STROGANOVA

JOENSUUN KAUPUNGINTEATTERI

OHJAAJAN SANANEN

Näytelmä esitettiin marin kielellä. Paria oppimaani marinkielistä sanaa lukuunottamatta en voinut kuin arvailla mistä näytelmän henkilöt keskenään puhuivat – ja he puhuivat paljon – mutta asetelma oli vastaansanomattoman kiehtova. Vastakkain vierasmaalainen, voimakas nainen ja viiden miehen toraileva joukko. Vastakkain tyhjenevä, ränsistynvä kylä, ja muodikkaat, city-ihmisen ajatukset siitä miten maaseutua tulisi kehittää. Vastakkain toiminta ja portailla juoruilu. Nämä vastakkainasettelut alkoivat välittömästi puhutella minua kun seurasin **Zinaida Dolgovan** kirjoittamaa näytelmää *Frau Berger* suomalais-ugrilaisella Majatuli-teatteri-festivaalilla, Joshkar-Olassa, Marin tasavallan pääkaupungissa, Venäjällä, marraskuussa 2016. Toimin siellä esitysten työryhmille palautetta antavan juryn jäsenenä.

On aina hyvän näytelmän merkki jos sen keskeisen sisällön pystyy hahmottamaan ilman, että ymmärtää kieltä. Silloin esitys puhuu minusta teatterin universaalilla kielellä. Jotain tämän tapaista taisin työryhmälle omassa palautteessani sanoa, ja sen että näytelmä oli minusta niin

hyvä, että sitä soisi esitettävän suomalaisillakin näytämöillä, erityisesti maakuntateattereissa, joita ympäröi enemmän tai vähemmän tyhjenevä maaseutu.

Ja tässä sitä ollaan, kantaesitystä tekemässä ja suomalais-ugrilaista kansanperinnettä kehittämässä! Näytelmä on käännetty suomeksi, sovitettu tapahtumaan fiktiivisessä Tuomenjoen kylässä Pohjois-Karjalassa, ja se on saanut nimekseen *Rouva Stroganova*.

Minussa näytelmä puhuttelee osaa, joka asuu edelleen Mätäsvaarassa, Lieksassa. Asuin siellä vain vuoden verran yläasteiässä mutta vaikka minä lähdin sieltä ja päädyin parin mutkan kautta synnyinkaupunkiini Helsinkiin, Mätäsvaara ei lähtenyt minusta. Sen hiljaisuus, ne metsät, ne tyhjillään seisovat talot – avaruus. Toisaalta ihmisten oma-toimisuus, välittömyys ja konstailemattomuus. Ja jos vilkaisee omia sukujuuriaan, on ilmeistä, että mullan tuoksu ei ole kaukana minusta eikä suomalaisista yleensä. Kaupunkilaisuus on melko ohut kerros historiassamme vaikka tietenkin tunnistan itsessäni myös kaupunkilaisen ja mieltymyksen kosmopoliittisuuteen. Ja juuri tähän ristiriitaan Dolgovan näytelmä minussa osuu.

Tosin nyt, kun katson puolivalmista näytelmää ja mietin mistä se kertoo, on pakko sanoa että maaseudun autioituminen ja rakennemuutos muodostavat esityksessä vain temaattisen horisontin. Lähemmin näyttämöllä väännetään kättä Tuomenjoen herruudesta komediallisissa tunnelmissa, taistellaan viinanhimoa vastaan ja kohdataan nainen. *Rouva Stroganova* ei siis ole poliittinen jatko-osa **Jouko Puhakan** legendaariselle maaltapako-näytelmälle *Hyvästi Mansikki*, joka kantaesitettiin Joensuun Kaupunginteatterissa 1969, mutta ehkä sen pikkuserkku, jonka huumorissa on myös surun ja kaipauksen jäljet, niin kuin suomalais-ugrilaiseen elämäntyylisiin kuuluu.

Kun aloitimme harjoitukset elokuussa, katsoimme inspiraation lähteeksi **Erkko Lyytisen** dokumentin *Rajaseudun poikamiehet* (2003, katsottavissa Ylen Elävässä arkistossa), joka kertoo pohjois-karjalaisista poikamiehistä ja heidän suhteestaan naisiin ja viinaan. Alkoholin nauttimisen ilot ja surut kaveriporukalla vievät dokumentissa voiton elämänkumppanin etsimiseltä ja näin miesten elämästä jää alati uupumaan se ”manteli”, jota he tavoittelivat. Kiinnitin huomiota siihen miten miehet useampaan kertaan, ja varsin kiihkeästi, keskusteleivat viinan juomisen lopettamisesta. Dokumentin jälkeen jäin miettimään, mahtoivatko he onnistua siinä.

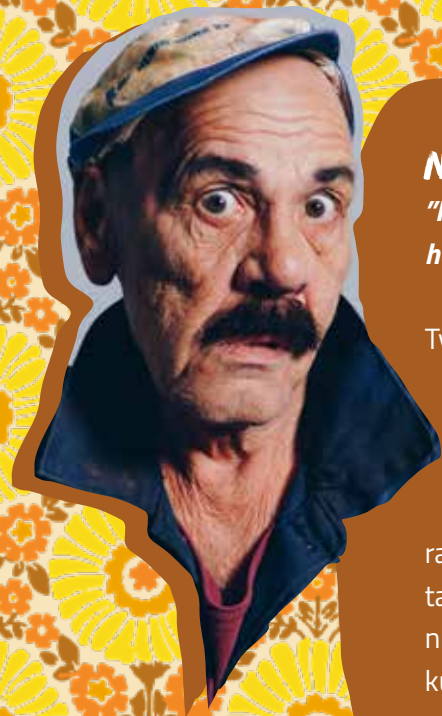
Dokumentti antoi näytelmämme henkilöhahmoille menneisyyden, sen nuoruuden jonka he ovat eläneet. Näytelmässä miehillä on mennyt kolmisenkymmentä vuotta ennen kuin he ovat saaneet korkin kierrettyä kiinni. Siitä esitys alkaa, nenänvalkaisu on kestänyt viikon tai pari.

Rouva Stroganova kuvaa myös miesviisikon suhdetta naiseen, jollaista kylässä ei ole nähty vähän aikaan. Nainen laskeutuu kuin ufo taivaalta, eikä hän ole mikä tahansa nainen. Hän on venäläinen, varakas ja aikaansaava. Se saa miesten mielikuvituksen laukkaamaan ja hormonit hyrräämään. Rouva on kohde, joka herättää toiveita ja pelkoja, sekä nostaa pintaan menneisyyden kipeitä muistoja. Mutta lopussa puurosta löytyy manteli!

Kiitän Joensuun kaupunginteatteria rohkeasta valinnasta ja hyvästä työilmapiiiristä. Omistan ohjaukseni Mujuselle ja Pasille, Lyytisen dokumentin miehille.

Toivottavasti viihdytte!

Joensuussa 6.9.2018, Janne Saarakkala

NEVALAINEN

"Hölömö oon ollu koko ikäni, ja huijattavissa."

Työtön mekaanikko ja automies, entinen taksikuski. Naimisissa mutta asumuserossa. Isä. Uskollinen ja lojaali ystävä, loukkaantuu harvoin mutta rajusti. Kiivas isänmaan puolustaja, toiminnan mies. On kutsuttu niin pitään Nevalaiseksi, ettei kukaan enää käytä etunimeä.

PASI

"Elän hullujen keskellä. Kiitos miun äitille, synnytti näin kestäväks."

Työtön eläinlääkäri. Tuomenjoen kylän perämies, lampaan omistaja ja romantikko. Ottaa herkästi itseensä. "Pasilandian kruunaamaton kuningas" eli muita hienompi ihminen. Harrasti nuorena tanhuamista.

VISA LEHIKONEN

"Työ sotkette kunnon ihmisen elämän – ja mie muka itepäinen."

Työtön, entinen sahan henkilöstöpäällikkö. Tuomenjoen kylän legendaarinen häntäheikki, jota kutsutaan Visa Voittamattomaksi. On kirjoittanut ylioppilaaksi ja puhuu venäjää. Punkkari, soitto-taitoinen karaokemies ja romantikko. Oman tiensä kulkija.

SEPPÖ KETTUNEN

"Järki on kirkas ku vasta-pesty ikkunalasi"

Työtön, entinen maitotilallinen. Leski, isä ja vuohen omistaja. Tuomenjoen kylän epävirallinen kyläpäällikkö. Lukee vaikeita kirjoja ja puhuu siksi välillä käsittämättömyyksiä. On käsistään näppärä. Älykäs mutta helposti loukkaantuva, tunteiden vallassa teatraalinen.

MIKA KARJALAINEN

"En mie oo mikkään pölyimuri, joka kulukee kaikkien peräs jäläkiä korjaamas!"

Työtön, joka ei ole löytänyt ammattiaan. On kiinnostunut tietotekniikasta. Kylän sukkelasanainen velikulta, sosiaalinen liima, jota myös Mikapojaksi kutsutaan. Miesjoukon kuopus.

ROUVA STROGANOVA

"Mjina osta teidän maat, te saa... rabotat. Ty-ö."

Venäläinen rouva.

AJATUSTEN KÄÄNTÄMISTÄ

Vuosi sitten Janne Saarakkala soitti ja pyysi minua kääntämään näytelmän venäjän kielestä suomeksi. Mietin hetken. Tunnen hyvin venäläisen kulttuurin ja puhun kieltä sujuvasti. Mutta osaisinko kääntää näytelmän? Sitten muistin Kersti Juvan väitteen: "Ei ole olemassa kääntämistä, on vain kirjoittamista". Kun Janne pyysi minua osallistumaan hänen kanssaan myös sovituksen tekoon, uskalsin sanoa kyllä tällekin kirjoittamisen tavalle.

Zinaida Dolgovan alkuperäisteksti sijoittui Marin tasavaltaan ja siellä pieneen kylään. Eikä sinne saapunut rouva ollut Venäjältä vaan Saksasta. Viime keväänä naputtelin kylän Pohjois-Karjalan kankaille, ja rouvakin muuttui Bergeristä Stroganovaksi. Käännöksen ja sovituksen rajaa onkin välillä vaikea vetää, ainakin tämän tekstin kohdalla. Tarina täytyi kääntää suomalaiselle yleisölle ymmärrettäväksi. Miten välittää katsojalle mitä tekstissä tarkoitetaan? Miten tuoda maisema lähemmäs meidän kotoisia kumpuja ja laaksoja kadottamatta kuitenkin alkuperäistekstin henkeä?

Tapahtumapaikan siirtäminen Pohjois-Karjalaan oli Jannen ja minun yhteisten palavereiden kestoaihe. Marilainen ja suomalainen maaseutu eroavat toisistaan rutkasti. Esimerkiksi kylänportti.

"Mikä tää kylänportti on?", kysyi Janne.

"No se on sellainen mistä kylään ikään kuin tullaan sisään, ja sit se on tapaamispaikka.", vastasin.

"Kenen tapaamispaikka?"

"Kaikkien. Sinne tullaan vaihtamaan kuulumiset ja nuoriso hengailee siellä iltaisin."

Suomalaisissa kylissä ei porttia ollut, joten mikä on kylän keskiössä?

"Voisiko se olla kylätalo? Tai sit Työväentalo!", keksi Janne.

"Voi olla molemmat. Miten kukakin ukoista sen muistaa", ehdotin.

Tekstin kääntäminen onkin oikeastaan ajatusten kääntämistä.

Lija Fischer, 9.9.2018 Helsingissä

BIISILISTA

INDEX
NAINEN TOISEN PLANEETAN . UNI JOKA PÄÄTY EI
RIN TIN TIN . POHTOISEN TAIVAAN ALLA . POJAT TANSSIMAAN
ETKÖ NÄE, ETTÄ TANSSIN? . POHTOIS-KARTALA

NOISE
REDUCTION

IN
OUT

LEEVI AND THE LEAVINGS

INDEX
KARTALAN POIKIA (TRAD.)
VÄRTTINÄ: MARILAU LU (TRAD., SOV. SARI KAASINEN)

KÄSIKIRJOITTAJASTA

Zinaida Vasiljevna Dolgova, syntynyt 16.12.1957 Marin tasavallassa, Venäjällä. Opiskeli ensin opettajaksi ja toimi koulussa marin kielen ja kirjallisuuden opettajana. Vuonna 1980 hän pääsi opiskelemaan näyttelijäksi Marin yliopiston näyttelijäntöön laitokselle, josta valmistui vuonna 1985. Samana vuonna aloitti työt Marin kansallisessa draamateatterissa. Siellä Dolgova teki monenlaisia rooleja. Komedienena hän vakuutti katsojat ja kritikit musikaalisuutensa ja hyvän lauluäänensä ansiosta. Näyttelemisen ohella hän on myös opettanut teatteria.

Vuonna 1999 Dolgova sai Marin tasavallan kansallinen taiteilija -kunniamerkin ja vuonna 2003 hän aloitti kirjallisen uransa osallistumalla näytelmäkilpailuun, jossa sijoittui toiseksi. Näytelmä *Koiranputken valkea väri* sai ensi-iltansa saman vuoden joulukuussa. Dolgova on kirjoittanut näytelmien lisäksi runoja sekä käsikirjoituksen tv-elokuvaan *Polku taivaaseen*. Vuodesta 2008 hän on työskennellyt Marin kansallisessa nuorten katsojien teatterissa. Siellä hän on toiminut sekä näyttelijänä että ohjaajana. Useat hänen kirjoittamansa näytelmät ovat saaneet kantaesityksensä ko. teatterissa, mm. *Rouva Stroganovan* alkuperäisteos *Frau Berger* vuonna 2015.

Dolgova asuu Joshkar Olassa miehensä kanssa. Heillä on yksi aikuinen poika. Dolgovan äiti asuu edelleen kylässä maaseudulla, jossa Dolgova syntyi ja vietti lapsuutensa. Myös hänen kaksi veljeään asuvat siellä. Neuvostovallan aikana kylä oli elinvoimainen kolhoosi, jossa Dolgovan mukaan vallitsi hyvä henki. Nykyisin kaikki on toisin – pellot metsittyvät, nuoret lähtevät kaupunkeihin ja maanviljelijöitä on vähän. Dolgovan sydäntä särkee katsoa vireän maaseudun katoamista. Tästä lähti idea näytelmään *Frau Berger*.

ZINAIDA DOLGOVA

ROOLEISSA

ROUVA STROGANOVA Minna Maaria Virtanen
PASI Olli-Kalle Heimo
SEPPO KETTUNEN Markku Maasilta
VISA LEHIKONEN Kyösti Kemppilä, vierailija
MIKA KARJALAINEN Hans Stigzelius
NEVALAINEN Seppo Timonen

**"JA ILIMAN RAKKAUTTA,
MITEN VOIPI ELLEE YHESSÄ?"**

TYÖRYHMÄ

KÄSIKIRJOITUS Zinaida Dolgova
SUOMENNOS Lija Fischer
SOVITUS Lija Fischer ja Janne Saarakkala
OHJAUS Janne Saarakkala, vierailija
LAVASTUSSUUNNITTELU Iris Routa
PUKUSUUNNITTELU Soile Pajanen
VALOSUUNNITTELU Mikko Pajanen
VALOT NÄYTÄNNÖISSÄ Mikko Pajanen
ÄÄNISUUNNITTELU Michael Böger
ÄÄNET NÄYTÄNNÖISSÄ Michael Böger
TARPEISTON VALMISTUS Tuija Lehtinen
TARPEISTO NÄYTÄNNÖISSÄ Tarja Öisti
KUISKAUS Tarja Öisti
MASKIT JA KAMPAUKSET Sanna Sahlman
JÄRJESTÄJÄ Jussi Heikkilä
NÄYTTÄMÖMESTARI Martti Mujunen
NÄYTTÄMÖMIEHET Juha Kerkkonen ja Jouni Pietarinen
PUKUJEN VALMISTUS Soile Pajanen,
Terhi Piirainen ja Sanna Tarvainen
PUKIJA Terhi Piirainen
LAVASTEIDEN VALMISTUS Teatterin lavastamo
VALOKUVAUS Miska Korpelainen
KIITOKSET Petteri Rantatalo ja Tarja Manninen

ENSI-ILTA JA KANTAESITYS Joensuun kaupungin-
teatterin suurella näyttämöllä 22.9.2018